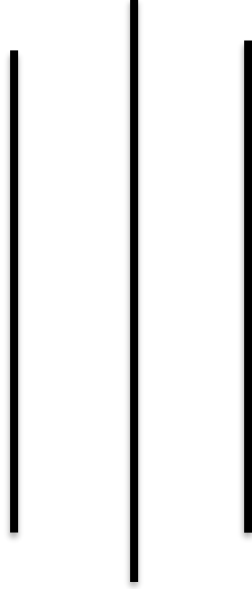

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना

२०८०

परवानीपुर गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
लिपनीमाल, बारा
मधेश प्रदेश, नेपाल

दस्तावेजको नाम	परवानीपुर गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना
सहकार्य	प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र, जनकपुरधाम
परामर्शदाता	ग्रामीण उत्थान केन्द्र कलैया, बारा
साल	२०८०

धन्यवाद ज्ञापन

यस परवानीपुर गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना यो गाउँपालिका र प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र, मधेश प्रदेशको सहकार्यमा तयार गरिएको छ । स्थानीय तहको श्रोत संभाव्यताको अध्ययन गरी लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना तयार गर्ने कार्यमा परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ग्रामीण उत्थान केन्द्रलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं । यस गाउँपालिकाको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना तर्जुमा कार्यलाई साकार बनाउन लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना तर्जुमा समितिको संयोजकको हैसियतमा उपमेयर/ उपध्यक्ष श्री सुगान्धी देवी कनुइन को योगदानको उच्च कदर गर्दछु । साथै, यस पालिकाको वडा अध्यक्षहरू, कार्यपालिका सदस्यहरूले प्रदान गर्नु भएको सुझाव र सहयोगको सराहना गर्दछु ।

यो कार्ययोजना तर्जुमाका लागि महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु हुने यस गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री मुन्ना साह रौनियार तथा कर्मचारीवर्गहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । रणनीतिक कार्ययोजना तर्जुमाको विभिन्न चरणमा सुझाव सल्लाह दिएर सहयोग पुर्याउनु हुने स्थानीय सबै सरोकारवालाहरूलाई पालिकाको तर्फबाट अभार प्रकट गर्दछु । अन्त्यमा, यस लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि सम्बद्ध सबै सरोकारवालाहरूको रचनात्मक एवं सकारात्मक सहयोग निरन्तर प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु !

.....
रामक्षत्री प्रसाद कुर्मी
परवानीपुर गा.पा. अध्यक्ष

पृष्ठभूमि:-

मधेश प्रदेशको परवानीपुर गाउँपालिका द्वारा सञ्चालन हुने योजना तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशी किन ? बनाउने भन्ने प्रश्नहरू उठिरहदा, संवैधानिक एवं कानूनी उत्तरदायीत्व तथा जिम्मेवारी पुरा गर्न (नेपालको संविधान २०७२ को धारा-१८ र ३८ ले गरेको व्यवस्था), प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को कार्यान्वयन गर्न, (लैङ्गिक समानता नीति-०७८ महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मन्त्रालय, सामाजिक समावेशीकरण नीति-०७७ संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय), नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय, राष्ट्रिय स्तरमा गरेका प्रतिबद्धता कार्यान्वयन गर्न, दीगो विकास लक्षका सुचकहरू कार्यान्वयन गर्न, (सुचक नं.१,५,१० र १६) गाउँपालिकाबाट हुने सबै विकास र सेवा प्रवाहलाई संस्थागत लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण गर्दै लानका लागि यो “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति” तयार गरिएको छ।

संविधानको धारा १८ मा उल्लेखित समानताको हकमा सबै नागरिक कानूनको दृष्टिमा समान हुने तथा कसैलाई पनि कानूनको समान संरक्षणबाट बञ्चित नगरिने व्यवस्था रहेको छ। यसका साथै सामान्य कानूनको प्रयोगमा उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जातजाति, लिङ्ग, शारीरिक अवस्था, अपाङ्गता, स्वास्थ्य स्थिति, वैवाहिक स्थिति, गर्भावस्था, आर्थिक अवस्था, भाषा वा क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगर्ने व्यवस्था रहेकोमा।

संविधानको धारा ३८ ले महिलालाई समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित गर्नुका साथै मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार, राज्यका सबै तहमा सहभागी हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा विभेद रहित हुने व्यवस्था गरेको छ। संविधानले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसाजन्य कार्यहरूलाई कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था समेत गरेको छ। यसै गरी सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मुस्लिम समुदाय, पिछडा वर्ग, सीमान्तकृत, अल्पसङ्ख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसङ्ख्यक, किसान, श्रमिक, उत्पीडित वा पिछडिएको क्षेत्रका नागरिक तथा आर्थिक रूपले विपन्न खस आर्य लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्न सकिने विषय उल्लेख गरी समावेशी अवधारणालाई आत्मसात गरिएको छ। सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक तहमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकार स्थापना गरेको छ।

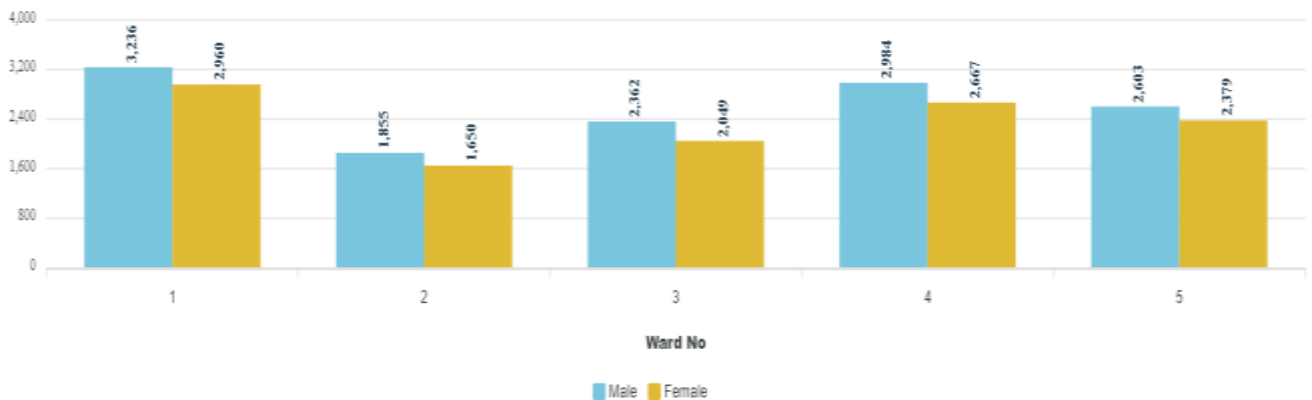
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा स्थानीय तहको काम, कर्तव्य र अधिकारमा लैससास सम्बन्धी व्यवस्था, वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत वडामा आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडि परेका महिला, बालबालिका, दलित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, अल्पसङ्ख्यक, सीमान्तकृत समुदायको अभिलेख राखी सामाजिक र आर्थिक उत्थान सम्बन्धी काम गर्ने व्यवस्था, विभिन्न समुदायहरू बीच सामाजिक सद्भाव र सौहार्दता कायम गर्ने, बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा, छुवाछुत, दहेज तथा दाइजो, बालश्रम, मानव बेचबिखन जस्ता सामाजिक कुरीति र अन्धविश्वासको अन्त्य गर्ने, गराउने व्यवस्था, स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा महिला तथा पिछडिएको एवं लक्षित वर्गको सहभागिताको व्यवस्था, योजना छनौटमा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रममा जोड दिदै लैससास प्रवर्धन गर्ने लगायतको व्यवस्थालाई आवधिक योजना, वार्षिक योजना, नीति तथा कानूनको तर्जुमा तथा परिमार्जन र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दै आइरहेको छ।

तसर्थ यस परवानीपुर गाउँपालिका क्षेत्र भित्र अन्य विकास साझेदारहरूले आ-आफ्नो ढंगबाट लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको रणनीति बनाई कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा कार्यक्रममा दोहोरोपना हुने, कार्यान्वयन गर्न अघ्टेरो हुने र कार्यक्रमको प्रभावकारितामा कमी आउने भएकोले यी निकायहरूबाट संचालन हुने कार्यक्रम आयोजनाका लागि समेत मार्गदर्शन हुने गरि यस परवानीपुर गाउँपालिको लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति-२०८० तयार गरिएको छ। यो रणनीतिका प्रमुख उपयोगकर्ताहरू परवानीपुर गाउँपालिको कार्यालय, वडा कार्यालयहरू, विकास साझेदारहरू र गैह्र सरकारी संस्थाहरू हुने छन्।

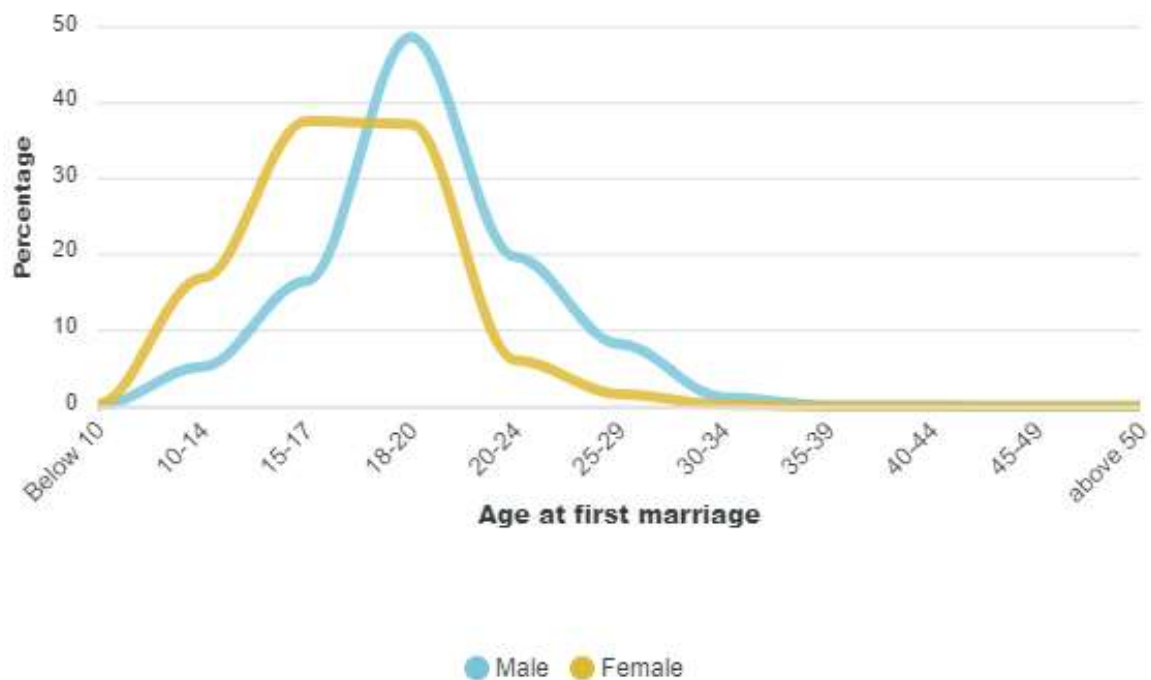
१.१ परवानीपुर गाउँपालिको संक्षिप्त परिचय:-

परवानीपुर गाउँपालिका मधेश प्रदेश अन्तर्गत बारा जिल्लाका १६ वटा स्थानीय तहका ९ वटा गाउँपालिका मध्ये एक हो। वि.सं. २०७३ सालमा नेपाल सरकार, संघीय मामिला र स्थानीय विकास मन्त्रालयद्वारा ७५३ स्थानीय तह बनाई कार्यान्वयन भए पश्चात यस परवानीपुर गाउँपालिकामा साविकका परवानीपुर, रामपुर टोकनी, बुनियाद गा.वि.स. र बहुअरी गाउँ विकास समितिलाई समावेश गरी ५ वटा वडाहरू रहने गरी परवानीपुर गाउँपालिकाको स्थापना भएको हो। क्षेत्रफलको हिसावले १५.४८ बर्ग कि.मी. क्षेत्रमा फैलिएको यो भु-भागमा २२,७८७ जनाको बसोवास रहेको छ। यसको पूर्वमा प्रसौनी गाउँपालिका, पश्चिममा वीरगंज महानगरपालिका उत्तरमा जितपुर सीमरा उपमहानगरपालिका र दक्षिणमा विश्रामपुर गाउँपालिका रहेको छ। गाउँपालिका कार्यालय साविकको गा.वि.स. लिपनीमाल रहेको छ।

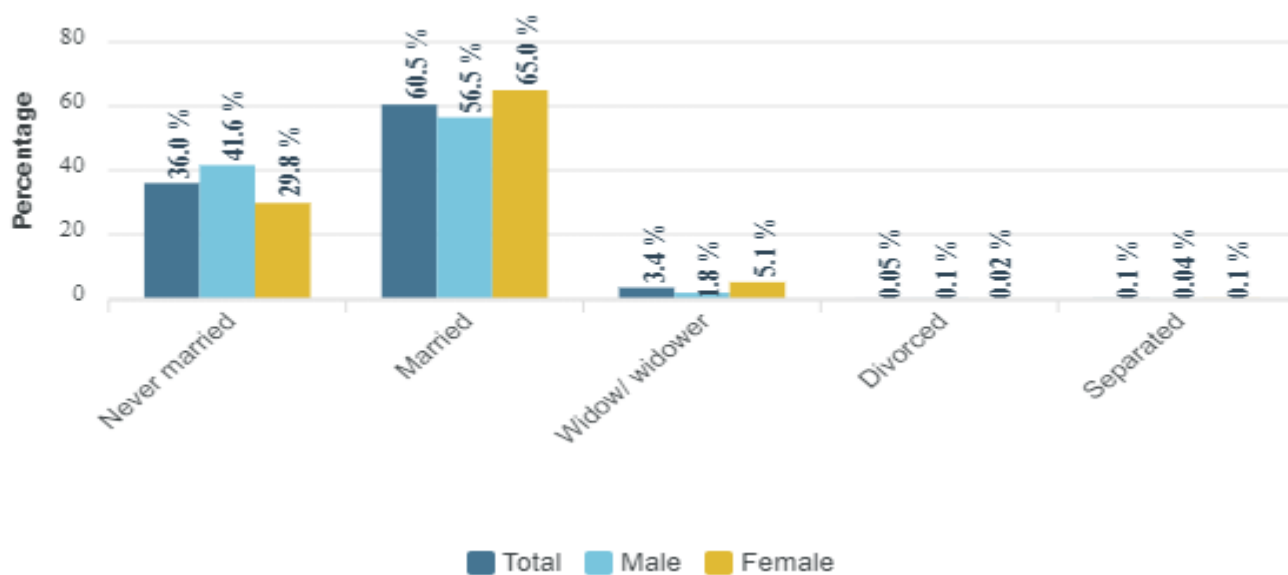
Wardwise Population Distribution

Age at First Marriage

Maternal Status

१. अवस्था विश्लेषण:-

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिका लागि पहिलो चरण भनेको नै वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण हो। हालको अवस्था विश्लेषणका लागि मुख्य हिसावले ४ वटा क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ।

२.१. सबल पक्ष, सुधार गर्नु पर्ने पक्ष, अवसर र चुनौति (SWOT) विश्लेषण:-

परवानीपुर गाउँपालिका लैससासको दृष्टिकोणबाट सबल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौतीमा विश्लेषण गरिएको छ। यसरी विश्लेषण गर्दा नीति तथा कानूनमा समावेशीता, संस्थागत व्यवस्थामा समावेशीता, मानव संसाधन तथा क्षमता विकासमा समावेशीता, सेवा प्रवाहमा समावेशीता र सुशासन तथा उत्तरदायीत्वमा समावेशीतामा आधारित रहेर विश्लेषण गरिएको छ।

(क) सबल पक्ष (Strength)

१. वार्षिक कार्यक्रममा महिला तथा लक्षित वर्गका विकास कार्यक्रमहरू समावेश भएको।
२. अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण निर्देशिका तयार भई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको।
३. हरेक निकाय तथा समितिहरूमा महिला लक्षित वर्गको सहभागिताको सुनिश्चिता भएको।
४. उपभोक्ता समितिहरूमा ३८ % महिला सहभागिता अनिवार्य गरिएको।
५. कार्यपालिकामा महिला तथा लक्षित वर्गको सहभागिता ३८% भन्दा बढी भएको।
६. सामाजिक सुरक्षाका सुविधा पाउने लाभग्राहीहरूको अभिलेख व्यवस्थापन तथा तथ्याङ्क अद्यावधिक गरेको।
७. लक्षित वर्गको क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन गरेको।
८. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका हिंसा निवारण गर्ने कार्यक्रममा बजेट विनियोजन गरेको।
९. सबै विद्यालयमा किशोरीहरूलाई निःशुल्क सेनिटरी प्याड वितरण गरिएको।
१०. संघीय र प्रदेश सरकारका नीति नियम कार्यक्रमको कार्यान्वयनमा गाउँपालिकाले सहकार्य समन्वय गरेको।
११. नियमित रूपमा कार्यक्रमको सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई मार्फत कार्यक्रमको सार्वजनिक गर्ने गरेको।
१२. अध्यक्ष बालिका उत्थान योजना लागु भएको।
१३. सगुन योजना संचालनमा रहेको।
१४. बेटी पढाउ, बेटी बचाउ अभियान अन्तरगत साइकल वितरण कार्यक्रम संचालन।
१५. स्यानेटरी प्याड वितरण कार्यक्रम संचालन।
१६. ४० प्रतिशत महिला जनप्रतिनिधि रहेको।
१७. छोरी विमा कार्यक्रम संचालन।
१८. विरामीलाई निशुल्क ब्लड दान सेवा संचालन तथा आखाँको निशुल्क शल्यक्रिया।
१९. अति गरिब परिवारलाई अवास निर्माणमा प्रत्येक वर्ष २५ जनालाई अनुदान।
२०. अपाङ्ग परिवारलाई निशुल्क व्हिलचेयर वितरण।
२१. निःशुल्क प्रशुति सेवा नवजात शिशु तथा सुतकेरीको लगानी विशेष कार्यक्रम संचालन गरिएको।

(ख) सुधार गर्नु पर्ने पक्ष (Weakness)

१. लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति तयार नभएको।
२. गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति निर्माण नगरेको।
३. वार्षिक नीति तथा योजनामा महिला, बालबालिका, पिछडिएको वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने गरि कार्यक्रमहरू नबनेको।
४. नीति, कानून, कार्यविधि निर्माण गर्न गाउँपालिकामा सक्षम जनशक्ति प्रयास नभएको।
५. लैससासका लक्षित वर्गहरूको छुट्टै खण्डित तथ्यांक (बस्तुगत विवरण) नभएको।
६. स्थानीय तहले योजना तर्जुमा तथा अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससासको पक्षबाट हेर्ने नगरेको।
७. लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट निर्माण एवं परीक्षणलाई बजेट व्यवस्थापन नभएको।
८. दीगो विकासको लक्ष्यका सुचकहरू १, ५, १० र १६ लाई तोकेर बजेट विनियोजन नगरिएको।
९. कुनै नीति, नियम, कार्यविधि दिग्दर्शन जारी गर्नु भन्दा अगाडी लैससासको दृष्टिले उपयुक्त भए नभएको बारे लेखाजोखा वा विश्लेषण नगरिएको।
१०. हाल कार्यरत कर्मचारीहरू ३३% महिला कर्मचारी नभएको।
११. उपभोक्ता समितिहरूमा भएका छलफलमा लैससासका विषयमा छलफल हुने गरेको त्यसको अभिलेख राख्ने नगरेको।
१२. महिला पुरुष बीचको असमानता हटाउन तथा सामाजिक समावेशीकरण बढाउनको लागि निश्चित कार्यनीति नरहेको। कार्यालयमा हुन सक्ने कुनै पनि प्रकारको दुर्ब्यवहार, भेदभाव, महिला हिंसा नियन्त्रणको आचार संहिता बनाएर लागु नभएको।
१३. पदाधिकारी तथा कर्मचारी लैससास सम्बन्धी बुझाईमा एक रुपता नभएको र कार्यान्वयन पक्ष लैससास मैत्री नभएको।
१४. परवानीपुर गाउँपालिका लैङ्गिक हिंसा मुक्त स्थानीय तह घोषणा हुन नसकेको।
१५. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकका लागि बजेट विनियोजन तथा शौचालयको ब्यवस्था नभएको
१६. लैससास सम्बन्धी सरोकारवाला निकाय बीच समन्वय तथा सहकार्यका लागि सम्यन्त्र निर्माण नभएको साथै अनुशिक्षण नभएको।
१७. योजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैससासका दृष्टिकोणका आधारमा गर्ने नगरिएको।
१८. निःशुल्क प्रसूति सेवा, नवजात शिशु तथा सुत्केरीका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन नगरिएको।
१९. लक्षित वर्गको सरकारी सेवामा प्रवेशका लागि लोकसेवा तथा शिक्षक सेवा आयोगका पुर्व तयारी कक्षाहरू संचालन नभएको।
२०. महिला सहभागिता भएता पनि परिणाममुखि नभएको।
२१. Gender Equality and Social Inclusion (GESI) फोकल पर्सन नतोकेको।
२२. महिला हेल्प डेक्स नभएको।
२३. बाल प्रोफाईल तयार नभएको।
२४. लैससास सम्बन्धि तथ्याङ्क संकलन नभएको।
२५. महिला मैत्री बजेट नभएको।

२६. टोल बिकास समिति गठन नभएको।
२८. बाल क्लब, महिला समुह गठन नभएको।
२७. बाल कोषको ब्यवस्था नभएको।
२८. योजना तर्जमा गर्दा महिलाहरुको छुटै भेला नभएको।
२९. निर्णय प्रकृत्यामा महिला सहभागिता न्युन रहको।
३०. महिलाहरु घरायसी काममा मात्र सिमित रहेको।
३१. आर्थिक कारोबारमा पुरुष बर्गको बर्चस रहेको।
३२. औधोगिक क्षेत्रमा ज्यालामा बिभेद रहेको।
३३. जातिय बिभेद रहेको।
३४. पुर्व योजना विना कार्यक्रम संचालन।
३५. महिला हिसा उन्मुलन हुन नसकनु।
३६. सामाजिक परिक्षण नभएको।
३७. विद्यालयहरुमा गुनासो सुनवाई समिति गठन र त्यमा महिला सहभागिता।
३८. दिवा खाजा संचालन कार्यक्रममा आमा समुह गठन नहुदा कार्यक्रम प्रभावित हुने गरेको।

(ग) अवसर (Opportunity)

१. विभिन्न जातजाती, समुदाय बीच सामाजिक र सास्कृतिक विविधता रहेकोले सामाजिक समावेशीकरण व्यवहारमा लागु गर्ने उपयुक्त वातावरण रहेको।
२. गाउँपालिकामा विभिन्न गैहसरकारी संघ संस्थाहरु कार्यरत रहेको।
३. गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुमा युवाको वाहुल्यता रहेकोले युवा जोस र जाँगरलाई गाउँपालिकाको सर्वाङ्गिक विकासमा प्रयोग गर्न सकिने।
४. महिला समूहहरु र जातीगत समूहहरु क्रियाशिल हुनुले नियमित रुपमा नेतृत्व विकास तथा समूह संचालनका बारेमा गतिविधि भई रहनुले लक्षित बर्गका लागि कार्यक्रम संचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको।
५. बिद्यमान सरकारी विद्यालयहरुमा शैक्षिकका साथ साथै समावेशी कार्यक्रमहरु समावेश गरी विद्यार्थीहरुको आकर्षण वढाउन सकिने संभावना रहेको।
६. सुफथ मूल्यका सहकारी पसलहरु स्थापना र संचालनमा ल्याई लक्षित वर्गलाई प्रत्यक्ष राहत दिन सकिने संभावना रहेको।
७. गाउँपालिकामा रहेका युवा जनशक्तिलाई विषयगत क्षेत्रमा परिचालन गर्न सकिने।
८. गाउँपालिका प्रमुख अनुभवि युवा नेतृत्वले सहकार्य र समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने।
९. लैससास मैत्री संघीय र प्रदेश कानूनहरु उपलब्ध हुनु।
१०. महिला शिक्षामा जोड् दिनुपर्ने।
११. महिला मैत्री निर्माण गर्नु पर्ने तथा हेल्पडेक्स स्थापना गर्ने।
१२. Gender Equality And Social Inclusion सम्बन्धि कार्यविधि बनाउनु पर्ने।
१३. टोल बिकास संस्था गठन तथा किशोरी सेवा केन्द्र स्थापना गर्नु पर्ने।
१४. निर्णय प्रकृत्यामा महिला बर्गको सहभागितामा जोड् दिनु पर्ने।

१५. श्रम निति बनाई औद्योगिक करिडोरका महिला बर्गलाई समान ज्याला पाउनु पर्ने अवस्था सृजना गर्नु पर्ने ।

१६. गाउँपालिका भित्र शैक्षिक सत्र २०७९ अनुसार छात्रा प्रतिशत ४९ रहेको जम्मा विधार्थी संख्या ६४९९ रहेको ।

(घ) चुनौतीहरू (Threat)

१. जातीय छुवाछूत, लैङ्गिक विभेद, पुत्रमोह जस्ता परम्परागत कुमान्यता विरुद्धका नीति नियम कार्यविधिहरूको कार्यान्वयनमा जटिलता ।

२. मागमा आधारित बास्तविक योजनाहरूको छनौट, प्राथमिकिकरण र कार्यान्वयनमा कठिनाई ।

३. समस्यामा भन्दा चाहानामा योजनाहरू छनौट हुँदा कार्यान्वयनमा समस्या ।

४. संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग प्रत्यक्ष पहुच राख्ने जनप्रतिनिधिहरूको कमी हुँदा अति आवश्यकीय योजनाका लागि बजेट माग गर्न कठिनाई ।

५. अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता तथा महासन्धीहरूका वारेमा सबै जनप्रतिनिधिहरूलाई जानकारी नहुँदा नीति, कार्यक्रम बनाउन कठिनाई ।

६. गरिबी पहिचानका आर्थिक, सामाजिक आधारहरू ठाउँ अनुसार फरक-फरक हुने भएकोले गरीबी मापनका सुचकहरू निर्माण र कार्यान्वयन गर्न कठिन ।

७. विशेष गरि महिलाद्वारा सम्पादित घरभित्रको कामको मूल्याङ्कन गर्ने पद्धति नहुनु र महिलाको श्रम र योगदानको कदर गराउन व्यवहारिक समस्या ।

८. पालिकाले समान काममा समान ज्यालाको प्रावधान बनाए पनि सामाजिक रूपमा कार्यान्वयन गर्न कठिन ।

९. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि निर्माण भएका ऐन, नियम, कानून र कार्यविधिहरूको वारे समान वुझाई नहुँदा कार्यान्वयन गर्न कठिन ।

१०. समाजमा जरा गाडेर वसेको सामाजिक कुरीतिहरू (जातीय छुवाछूत, बोक्सी, घरेलु हिंसा, बालबिवाह, बालश्रम) को अन्त्यका लागि आवश्यक कार्यहरू सञ्चालन गर्न कठिन ।

११. सुचना तथा संचारका आधुनिक प्रविधिहरू (मोबाइल, टेलिभिजन, इन्टरनेट) को दुरुपयोगले सामाजिक विकृति बढ्दै जाने संभावना देखिनु ।

१२. सामाजिक सञ्जाल मार्फत हुने गरेका र हुन सक्ने संभावित भ्रमहरू हटाउनका लागि आवश्यक प्रविधि र जनशक्ति व्यवस्था गर्न नसक्नु ।

१३. विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरू गरिवीका कारण विद्यालय भन्दा बाहिर रहनु ।

१४. निति नियम निर्माता माथि अविश्वास हुनु ।

१५. दिन प्रतिदिन गरिवीको दर बढनु ।

१६. सामाजिक विकृतिको उत्पति हुने सम्भावना ।

१७. लक्षित बजेट नभएकोले आर्थिक तथा सामाजिक रूपमा पछाडी पर्नु ।

१८. स्वास्थ्य शिक्षाको कमिले महिला स्वास्थ्यमा असर पर्नु ।

२.२.सरोकारवालाको पहिचान : लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति कार्यान्वयनका लागि निम्नानुसार सरोकारवालाहरू पहिचान गरिएको छ । जसमा सिधा सम्पर्क (पालिका भित्रका) पहिलो, स्थानीय

स्तरमा सम्पर्क हुने (गाउँपालिका भित्र स्थापना भई कार्य गर्ने) दोश्रो, र पहुँचका आधारमा सम्पर्क हुने राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रियका तेश्रो सरोकारवाला गरी ३ भागमा विभाजन गरिएको छ।

सिधा सम्पर्क हुने (पहिलो नं. का सरोकारवालाहरू)	दोश्रो माध्यमबाट सम्पर्क हुने (दोश्रो माध्यमबाट सम्पर्क हुने)	अप्रत्यक्ष सम्पर्क हुने (तेश्रो नं. का सरोकारवालाहरू)
१. प्रशासन शाखा, २. योजना शाखा, ३. शिक्षा शाखा, ४. स्वास्थ्य शाखा, ५. खानेपानी शाखा,	१. विकास साझेदारहरू, २. सहकारी संस्थाहरू, ३. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू, ४. साना घरेलु उद्योगहरू, ५. वालक्लवहरू,	१. मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय मधेश प्रदेश, २. प्रदेश मन्त्रालयहरू सबै, ३. प्रदेश योजना आयोग, ४. प्रदेश सुशासन केन्द्र,
६. कृषि शाखा, ७. पशु शाखा, ८. आर्थिक प्रशासन शाखा, ९. प्राविधिक शाखा, १०. विपद् व्यवस्थापन शाखा, ११. भूमि तथा नक्शा शाखा, १२. अमिन शाखा, १३. सबै वडा कार्यालयहरू, १४. गाँउकार्यपालिका, १५. गाँउ सभा, १६. न्यायिक समिति, १७. विषयगत समितिहरू सबै १८. महिला वालवालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखा १९. युवा तथा खेलकुद २०. रोजगार शाखा २१. उधम विकास शाखा २२. पञ्जिकरण शाखा।	६. आमा समूहहरू, ७. विद्यालयहरू, ८. टोल विकास संस्थाहरू, ९. गैह्रसरकारी संस्थाहरू, १०. स्वयम सेवक समूहहरू, ११. उद्योग वाणिज्य संघ, १२. राजनैतिक दलहरू, १३. स्थानीय संचार माध्यमहरू, १४. रेडक्रस, १५. विभिन्न आयोगहरू, १६. विषयगत कार्यालयहरू	५. भूमी व्यवस्था आयोग, ६. संघीय मन्त्रालयहरू, ७. महिला आयोग, ८. दलित आयोग, ९. मुस्लीम आयोग, १०. राष्ट्रिय योजना आयोग, ११. मानव अधिकार आयोग, १२. अन्तराष्ट्रिय दातृ निकायहरू, १३. राष्ट्रिय स्तरका दातृ निकायहरू, १४. राष्ट्रिय स्तरका संचार माध्यमहरू १५. मधेशी आयोग।

२.३. लक्षित वर्गको पहिचान:- लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको लक्ष नै लक्षित वर्गलाई विकासको मूल प्रवाहमा ल्याउनु हो । त्यसका लागि निम्नानुसार लक्षित वर्गहरू पहिचान गरिएको छ।

महिला	एकल महिला	बालवालिका
जेष्ठ नागरिक	दलित	अल्पसंख्यक
किसान	मजदुर	अपाङ्गता भएका व्यक्ति
द्वन्द्व पिडित	विपन्न वर्ग	आदिवासी जनजाती
लोपोन्मुख जाती	लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक	सुकुम्वासी

उल्लेखित ४ प्रकारको विश्लेषणबाट लै.स.सा.स.को क्षेत्रमा यस परवानीपुर गाउँपालिका को वर्तमान अवस्थाका सबै पक्षहरू प्रष्ट भएका छन् । सबल पक्ष, सुधारगर्नु पर्ने पक्ष, अवसर र चुनौतीसंगै लैससास रणनीति कार्यान्वयनका लागि ३ प्रकारका सरोकारवालाहरू र सबै लक्षित वर्गहरू पहिचान भइसकेको छ । समग्रमा सबल पक्षहरू भन्दा सुधारगर्नु पर्ने पक्षहरू केहि बढि देखिएका छन् भने अवसर भन्दा चुनौतीहरू केही बढी देखिदा लैससासको रणनीतिमा (स्थानीय तहका आन्तरिक कमजोरीहरू र बाह्य चुनौतीहरू तुलनात्मक रूपमा धेरै छन् भने र कमजोरी तथा चुनौतीलाई कसरी कम गर्ने भन्ने आधारमा रणनीति तयार गरिएको छ । तसर्थ, पहिचान भएका सबल पक्षहरूको श्रोत र शक्तिको रूपमा परिचालन गर्दै, उपलब्ध अवसरहरूको सदुपयोगको माध्यमबाट कमजोरीलाई सबल र चुनौतीलाई अवसरमा परिणत गरि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई संस्थागत र सुदृढ पाउँदै लक्ष प्राप्तिको लागि सोहि अनुरूपको रणनीति तयार गरिएको छ ।

२. दीर्घकालिन सोच (VISION)

“विभेद रहित समावेशी समाज, परवानीपुर गाउँपालिकाको आवाज”

३. ध्येय (Mission):-

विद्यमान वर्ग, लिङ्ग, जात, धर्म, उमेर, क्षेत्र, भूगोल लगायतका विभिन्न आधारमा हुने गरेका विभेदलाई न्यून गर्दै लैजाने र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने ।

४. लक्ष (Goal):-

न्यायोचित र समतामूलक विकासको माध्यमबाट बहिस्करणमा परेका र पारिएका वर्ग, समाजलाई विकासको मुलप्रवाहमा ल्याई, गरीवि न्यूनीकरण गर्दै लैजाने ।

५. उद्देश्य (Objectives):-

यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको मान्यता अनुरूप गाउँपालिकाले गर्ने सम्पूर्ण विकास तथा प्रशासनिक कामलाई लैससास प्रति उत्तरदायी बनाउदै संस्थागत पद्धतीको विकास गर्नु ।

रणनीतिका मुख्य उद्देश्यहरू:-

१. गाउँपालिकामा उपलब्ध श्रोत साधनहरूलाई लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गरी न्यायोचित वितरणलाई संस्थागत गर्ने ।
२. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
३. लैससास सम्बन्धि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता लगायत सन्धि संझौताहरू कार्यान्वयनमा ल्याउने खालको नीति तथा कार्यक्रमहरू ल्याउने ।
४. लक्षित वर्गलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउने खालका नीति, कानून र कार्यक्रमहरू विकास गर्ने ।
५. संस्थागत व्यवस्था अन्तर्गत कार्य प्रणाली, वीत्त व्यवस्थापन एवं तथ्याङ्कमा समेत महिला तथा लक्षित वर्गको समावेशीतालाई सुनिश्चित गरी आर्थिक रूपमा सशक्तिकरण गर्ने ।
६. मानव संसाधन तथा क्षमता विकासमा लक्षित वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
७. अनौपचारिक मूल्य मान्यता, कुसंस्कार विरुद्ध जनचेतना वृद्धि हुने कार्यक्रमहरूको विकास र कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन गर्ने ।
८. आधारभुत आवश्यकतालाई सेवा प्रवाहमा लैससासलाई प्राथमिकतामा राख्ने र सोही अनुसारको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीलाई संस्थागत गर्ने ।

७. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण नीति (GESI Policy) माथि उल्लिखित उद्देश्यहरू परिपूर्तीको लागि निम्नानुसारका नीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

1. वार्षिक बजेट निर्माण गर्दा सामाजिक विकास, पूर्वाधार, कृषि, वन तथा भूमीसुधार, गरिबी निवारण, स्थानीय विकास तथा शान्ती एवं सुशासनसंग सम्बन्धित सबै क्षेत्रको बजेटलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बनाउने ।
2. हरेक वर्ष लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गरि त्यसले औल्याएका कमी कमजोरीहरूलाई अर्को वर्षको कार्यक्रममा समेटेर श्रोत साधनमा लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै लैजाने ।
3. महिला तथा बालबालिकासंग सम्बन्धीत सबै अन्तराष्ट्रिय, सन्धि संझौताहरू, प्रतिबद्धताहरू तथा दीगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूलाई स्थानीयकरण गरी कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।
4. गाउँपालिकाले निर्माण गरेका सबै कानून, नीति नियम, निर्देशिका, कार्यविधिहरू, महिला, बालबालिका, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका ब्यक्ति, जेष्ठ नागरिक, दलित, लोपोन्मुख, सिमान्तकृत, आदीवासी जनजाती सहित समग्र लक्षित वर्ग मैत्री बनाउदै लैजाने ।
5. लैससास वारे संबिधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि साथै राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना सचेतीकरण तथा क्षमता विकास गर्ने
6. लक्षित वर्ग विकासका लागि छुट्टै शाखा स्थापना गरी महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूको सवाललाई प्रत्यक्ष रूपमा संवोधन गर्दै लैजाने ।
7. वार्षिक बजेट तर्जुमामा छुट्टै कोष स्थापना गरी लैङ्गिक हिंसा निवारण, महिला सीप विकास लगायत क्षमता विकासका कृयाकलापहरू संचालन गरि महिला पुरुष समविकासलाई वढावा दिने
8. लक्षित वर्ग पहिचान हुने गरि खण्डिकृत तथ्याङ्कहरू संकलन तथा अद्यावधिक गरि त्यसका आधारमा योजना तर्जुमा र बजेट विनियोजन गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।
9. बालबालिका, अपाङ्गता भएका ब्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई सामाजिक संरक्षण प्रदान गर्ने ।
10. मानव संसाधन विकास शाखा स्थापना गरि लैससासका लक्षित वर्गको क्षमता विकासलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर कार्यान्वयन गर्दै लैजाने ।
11. निर्माण भएका संघीय, प्रदेश र स्थानीय कानून तथा कार्यविधिहरूका वारेमा कर्मचारीहरूलाई नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्दै लैजाने ।
12. सामाजमा रहेका बिद्यमान कुरीतिहरू विरुद्धका सचेतनामूलक कार्यक्रमलाई हरेक सामाजिक विकासका कृयाकलापहरूमा समावेश गरी छलफल गर्ने ।
13. शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई जस्ता सामाजिक विकासका क्षेत्रहरूमा लैससाससंग सम्बन्धी सूचकहरू निर्माण गरि नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।

८. लैससास रणनीति (GESI Strategy) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि तपशिलमा उल्लेखित रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ ।

८.१ मूलप्रवाहिकरण:-

क) महिला, गरिब र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त

अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्यमा समान अवसर मार्फत सवाल र समस्याको सम्बोधन गरि विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

ख) लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत सबै क्षेत्रमा महिला सहभागिता अभिवृद्धि गरि लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने । साथै कानूनी प्रबन्ध संस्थागत सुधार तथा क्षमता विकासको माध्यमबाट लैङ्गिक उत्तरदायी शासन प्रणालीको विकास गर्ने ।

८.२ समावेशीकरण:

क) विकासका अवसरबाट वञ्चित समुदायलाई आर्थिक सामाजिक तथा राजनैतिक क्षेत्रसंग सम्बन्धीत सबै कृयाकलापहरूमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराई समावेशी शासन प्रणालीको अवलम्बन गर्ने ।

८.३ स्थानीयकरण:

क) अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौता प्रतिबद्धता तथा दिगो विकास लक्ष्यका वारेमा सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने साथै स्थानीयकरण गरी आवश्यक प्रतिफल हासिल गर्ने ।

८.४ सशक्तिकरण:

क) लैङ्गिकतामा आधारित श्रम विभाजनको परम्परालाई परिवर्तन गरी श्रमबजारमा महिलाको सहभागिता अभिवृद्धि गरी अर्थतन्त्रमा महिलाको योगदानको मूल्याङ्कन गर्ने ।

ख) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मार्फत बञ्चितकरणमा परेको समुदायलाई प्राथमिकतासंगै क्षमता विकास तथा सीप विकास गरी सामाजिक र आर्थिक क्षेत्रका सबै कृयाकलापहरूमा प्रतिस्पर्धीको रूपमा आउन सक्ने बनाउने ।

ग) स्वरोजगार, रोजगारी र उद्यमशिलताको एकिकृत कार्यक्रमका माध्यमबाट महिला तथा बञ्चितकरणमा परेका वर्गको आर्थिक सशक्तिकरण गर्ने ।

घ) कृषि, पशुपालन, सहकारी, घरेलु उद्योग तथा पर्यटन विकासको माध्यमबाट विपन्न तथा बञ्चितकरणमा परेका समुदायलाई रोजगारी प्रदान गर्ने तथा स्वरोजगार वन्ने अवसर प्रदान गर्ने ।

८.५ सचेतीकरण:

क) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण वारे संविधान, ऐन, कानून, नीति, कार्यविधि र दिग्दर्शनका प्रावधान कार्य प्रणाली र समावेशीताका वारेमा सबै सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गरि कार्यान्वयन तथा परिणाममा एक रूपता ल्याउने ।

ख) समाजमा विद्यमान कुरीति, अन्धविश्वास तथा गलत परम्परा विरुद्ध सचेतनालाई हरेक कृयाकलापमा अकाट्य सवाल (Cross Cutting Issue) को रूपमा छलफल गर्दै लैजाने ।

८.६ संस्थागत संरचना:

क) संघीय तथा प्रादेशिक कानून, कार्यविधिहरूमा व्यवस्था भए अनुरूप संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा जाने साथै गाउँपालिकाले निर्माण गर्ने हरेक ऐन, कानून र कार्यविधिहरूमा निर्माण हुने संस्थागत संरचनाहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले बञ्चितकरणमा परेका समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने

८.७ समन्वय:

- क) विभिन्न शाखाहरू बीच आन्तरिक समन्वय गरी योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन, उपभोक्ता समूह गठन तथा परिचालन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।
- ख) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, विभिन्न दातृनिकायहरू, प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, स्थानीय तह लगायत अन्य विकास साझेदारहरू बीच समन्वय गरी लैससास मैत्री नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनको आधार तयार गर्ने ।

८.८ सहकार्य:

- क) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि गाउँपालिका भित्र विभिन्न शाखाहरू तथा अन्य विकास साझेदारहरू (बैंक, वित्तीय संस्था, सहकारी, उद्योग वाणिज्य संघ, घरेलु उद्योग तथा गैह्र सरकारी संघ संस्था) बीच सहकार्य गर्ने ।
- ख) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, विभिन्न दातृ निकायहरू, प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, स्थानीय तह लगायत अन्य विकास साझेदारहरूसंग लैससास मैत्री साझा प्रतिफल हासिल गर्न सहकार्यगर्ने ।

८.९ सहजीकरण:

- क) वहिस्करणमा परेका वर्गहरूलाई आर्थिक, सामाजिक गतिविधिहरूमा संलग्न हुन योजना तर्जुमा देखि अनुगमन मूल्याङ्कन सम्मका हरेक चरणमा वस्ती तथा समुदाय स्तरमा नै सहजीकरण गर्ने संयन्त्र विकास गरी परिचालन गर्ने ।
- ख) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघसंस्था तथा विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समितिहरूमा समन्वय सहकार्यका लागि संयन्त्र मार्फत नियमित रूपमा सहजीकरण गर्ने ।

८.१० सामाजिक सुरक्षा:

- क) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका नागरिकहरू जो आफ्नो सुरक्षा र संरक्षण आफै गर्न सक्दैन त्यस्ता नागरिकहरूलाई स्थानीय सरकारले संरक्षण गर्नेछ । विशेष गरी बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरू तथा एकल महिलाहरू, सामाजिक सुरक्षा अन्तर्गत अल्पसंख्यक, सिमान्तकृत, लोपोन्मुख जातजातीहरू, दलित लगायतलाई संरक्षण, स्वास्थ्य, शिक्षा तथा जीविकोपार्जनमा सहयोग गर्दै लैजाने ।

८.११ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन:

- क) प्रत्येक चरणमा गरिने अनुगमन मूल्याङ्कनमा लैससासको दृष्टिकोणबाट गर्ने पछिल्लो चरणमा गर्ने अनुगमनमा अघिल्लो पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन भए नभएको एकिन गर्ने सुचक समेत थप गरी अनुगमन मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (GESI) रणनीति-२०८०
परवानीपुर गाउँपालिका, बारा

९. रणनीति कृयाकलापहरू:-

क्र. सं.	उद्देश्य	रणनीति	रणनीतिक कृयाकलाप	अनुमानित लागत	आ.व.	मापनका सूचकहरू
१.	गाउँपालिकामा उपलब्ध श्रोत साधनहरूलाई लक्षित वर्गको पहुँच अभिवृद्धि गरी न्यायोचित वितरणलाई संस्थागत गर्ने ।	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत सबै क्षेत्रमा महिला सहभागिता अभिवृद्धि गरि लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।	१. लैससास मैत्री योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि निश्चित प्रतिशत पुजिगत बजेट विनियोजन गर्ने । २. योजना संकलन तथा प्राथमिकिकरण प्रकृत्यामा नै लक्षित वर्गको सहभागिता अनिवार्य गर्ने । ३. लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने । ४. लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तर्जुमा प्रकृत्याबाट आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने । ५. लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तर्जुमाका लागि सूचकहरू तयार गरी त्यसैको आधारमा योजना तर्जुमा मापन र परीक्षण गर्ने । ६. लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । ७. सेवा प्रदायक अन्य निकायहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण	२,००,०००	२०८०/८१	१. वार्षिक बजेटमा कम्तीमा ४५% पुजिगत बजेट लैससास मैत्री योजनामा विनियोजन भएको हुनेछ २. लैससास मैत्री आवधिक योजना तयार भएको हुनेछ । ३. लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तर्जुमा तथा मापन सम्बन्धी सूचकहरू निर्माण भएका हुनेछन । ४. योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा लक्षित वर्गको पूर्ण सहभागिता भएको हुनेछ ।

			प्रकृयाका वारेमा अभिमुखीकरण गर्ने ।			
२.	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण गरि कार्यान्वयनमा ल्याउने	विकासका अवसरवाट बञ्चित समुदायलाई आर्थिक सामाजिक तथा राजनैतिक क्षेत्रसंग सम्बन्धीत सबै कृयाकलापहरू मा अर्थपूर्ण सहभागिता गराई वार्षिक रूपमा मूल्याङ्कन गर्दै लैजाने	१) लक्षित वर्गको खण्डिकृत तथ्याङ्क संकलन तथा हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्दै लैजाने । २) कानून तथा कार्यविधिमा महिला तथा बञ्चितकरणमा परेका समुदायको लागि उल्लेख भएका प्रवधानहरूका वारेमा सरोकारवाला पक्षलाई सुसुचित गर्ने । ३) जीविकोपार्जनसंग जोडिएका आर्थिक गतिविधिहरूमा लक्षित वर्गका लागि निर्दिष्ट बजेट विनियोजन गर्ने । ४) संघ संस्थामा प्रतिनिधित्व, शाखा प्रमुखको जिम्मेवारी प्रदान, अध्ययन अनुसन्धान टोली निर्माण गर्दा लक्षित वर्गलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखेर गर्ने । ५) राजनैतिक नेतृत्व तथा जम्मेवारी वाडफाँडमा महिला एवं लक्षित वर्गलाई निश्चित प्रतिशत सहभागिता प्रदान गर्ने । ६) महिला तथा लक्षित वर्गको कार्यबोझ कम गर्ने सरल तथा समय वचत हुने खालका (व्यवहारिक आवश्यकता पुरा हुने) कार्यक्रममा बजेट विनियोजन गर्ने ।	३,००,०००	२०८०/८१	१) लक्षित वर्गको वस्तुगत खण्डिकृत तथ्यांक वार्षिक रूपमा अद्यावधिक भएको हुनेछ । २) ऐन,नियम,कानून, कार्यविधिका वारेमा सेवा प्रदायक तथा सेवा ग्राहीहरूलाई अभिमुखीकरण भएको हुनेछ । ३) लक्षित वर्गको जीविकोपार्जन हुने गरी निर्दिष्ट बजेट विनियोजन भएको हुनेछ । ४) उपभोक्ता समिति, कार्यदलहरूमा कम्तिमा ४०% लक्षित वर्गको सहभागिता भएको हुनेछ । ५) कम्तिमा बर्षका १ पटक लक्षित वर्गको लागि लोकसेवा र शिक्षा सेवा आयोगको परिक्षा

			७) महिला तथा लक्षित वर्गको स्थिति परिवर्तन गर्ने खालका -शिक्षा रोजगारीसंग सम्बन्धी) रणनीतिक कार्यक्रम बजेटमा समावेश गर्ने ।			तयारी कक्षाहरू संचालन भएका हुनेछन् ।
३.	लैससास सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धता लगायत सन्धि संझौताहरूलाई कार्यान्वयन ल्याउने खालको नीति तथा कार्यक्रमहरू ल्याउने ।	अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौता प्रतिवद्धता तथा दीगो विकासका लक्षका वारेमा सरोकारवाला पक्षहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने साथै स्थानीयकरण गरी लागू गर्ने ।	१) दीगो विकासका लक्षका १७ वटा सुचकहरूका वारेमा कर्मचारी तथा पदाधिकारिहरूलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने । २) बेइजिङ सम्मेलनका १२ प्रतिवद्धताका वारेमा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूलाई अभिमुखीकरण गरी कार्यान्वयनका लागि योजना तर्जुमा गर्ने । ३) संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषदको दस्तावेजका प्रस्ताव न १३२५ र १८२० तथा संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकार महासन्धी, १९८९ वारेमा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिलाई अभिमुखीकरण गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने । ४) आवश्यक कानून तथा कार्यविधि तयार गर्ने । ५) यी उल्लेखित कार्यक्रमका लागि वार्षिक रूपमा बजेट विनियोजन र कार्यान्वयन गर्ने ।	३,००,०००	२०८०/८१	१) दीगो विकास लक्ष, महिला माथि हुने सबै प्रकारका विभेद विरुद्धको बेइजिङ सम्मेलनका प्रतिवद्धताहरू, संयुक्त राष्ट्र संघीय सुरक्षा परिषदको दस्तावेज, संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय बाल अधिकार महासन्धीहरूको अभिमुखीकरण भएको हुनेछ । २) अन्तराष्ट्रिय सन्धि संझौताको स्थानीयकरण भएको हुनेछ । ३) यी कार्यक्रमहरूका लागि बजेट विनियोजन भएको हुनेछ ।
४.	लक्षित वर्गलाई	संघीय तथा प्रादेशिक	१. लैससास सम्बन्धी संघीय तथा प्रादेशिक	५०,०००	२०८०/८१	१. कानून कार्यविधिले

<p>विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउने खालका नीति, कानून र कार्यक्रमहरू विकास गर्ने ।</p>	<p>कानून कार्यविधिहरूमा व्यवस्था भए अनुरूप संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनमा जाने साथै गाउँपालिकाले निर्माण गर्ने हरेक ऐन, कानून, कार्यविधिहरूमा निर्माण हुने संस्थागत संरचनाहरूमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण का दृष्टिकोणले बञ्चितकरणमा परेका समूदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।</p>	<p>कानूनले व्यवस्था गरे अनुरूपका संस्थागत संरचनाहरू निर्माण गर्ने । २. कानून कार्यविधिहरू निर्माण गर्दा लैससास दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गर्ने । ३. महिला, पुरुष तथा रैथाने र आप्रवासी कामदारहरू विच हुने विभेद अन्त्यका लागि आवश्यक कानूनी व्यवस्था गर्ने । ४. योजना तर्जुमा गर्दा महिला तथा लक्षित समूहको व्यवहारिक र रणनीतिक आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने गरि गर्ने । ५. विगतमा बनेका कानून कार्यविधिहरू लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गरी आवश्यक संसोधन गर्ने । ६. कानून कार्यविधि तथा विकास प्रकृत्यामा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक हरुका विषयहरूलाई समावेश गर्ने । ७. सबै क्षेत्रको नेतृत्व तहमा महिला तथा लक्षित वर्गको समानुपातिक सहभागिताका लागि कानूनी व्यवस्था गर्ने ।</p>		<p>निर्दिष्ट गरेका संस्थागत संरचनाहरू निर्माण भएका हुनेछन । २. नयाँ बन्ने सबै कानून कार्यविधिहरू लैससास दृष्टिकोणले उपयुक्त भए नभएको विश्लेषण गरिएको हुनेछ । ३. महिला पुरुष तथा रैथाने र आप्रवासी कामदारहरू विच हुने विभेद अन्त्यका लागि नीति तयार भएको हुनेछ । ४. विगतमा बनेका कार्यविधिहरू आवश्यकता अनुसार संसोधन भएका हुनेछन । ५. कानून कार्यविधि तथा विकास कृयाकलापमा यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरू समावेश भएका हुनेछन ।</p>
---	--	--	--	--

						६. समानुपातिक नेतृत्वका लागि कानूनी व्यवस्था भएको हुनेछ ।
५.	संस्थागत व्यवस्था अन्तर्गत कार्य प्रणाली, वित्त व्यवस्थापन एवं तथ्याङ्कमा समेत	महिला, लक्षित वर्ग बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र	१) संस्थागत जिम्मेवारी दिदा तथा शाखा व्यवस्थापन गर्दा प्रमुखको रूपमा महिलालाई प्राथमिकता दिने । २) लक्षित वर्गको जनप्रतिनिधि समावेश गरी विशेष सेवा प्रदायक कार्यदल गठन गर्ने । (महिला, जेष्ठ नागरिक, अल्पसंख्यक...)	५०,०००	२०८०/८१	१) शाखा प्रमुखमा महिला तथा लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएको हुनेछ २) लक्षित वर्गको लागि विशेष सेवा प्रदायक कार्यदल गठन भएको हुनेछ ।
	महिला तथा लक्षित वर्गको समावेशीतालाई सुनिश्चित गरी आर्थिक रूपमा सशक्तिकरण गर्ने ।	सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरि नीतिगत व्यवस्थालाई संस्थागत रूपमा योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान कार्यमा समान अवसर र समस्याको सम्बोधनबाट मूलप्रवाहीकरण गर्त विभिन्न शाखाहरू बीच	३) महिला पुरुष समविकास कार्यनीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ४) कार्यक्षेत्रमा हुने यौन दुर्व्यवहार, जातीय भेदभाव तथा महिला हिंसाका घटना नियन्त्रण गर्न विशेष आचार संहिता निर्माण गरी लागु गर्ने । ५) आदिवासी जनजाती दलित लगायत अन्य लक्षित समूहका महिलाको सशक्तिकरणका लागि बजेट विनियोजन गर्ने साथै कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कार्यविधि बनाउने । ६) महिला, बालबालिका शाखामा लैङ्गिक डेक्स र आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने ।			३) महिला पुरुष समविकास कार्यनीति तयार भएको हुनेछ । ४) यौन दुर्व्यवहार, जातीय भेदभाव तथा महिला हिंसा नियन्त्रण गर्न आचार संहिता निर्माण भएको हुनेछ । ५) महिला बालबालिका शाखामा जनशक्ति सहित लैङ्गिक डेस्क स्थापना भएको हुनेछ । ६) लैससास सम्बन्धी सचेतना

		आन्तरिक समन्वय गरी योजना तर्जुमा, बजेट विनियोजन लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने।	७) स्थानीय संचारका माध्यम मार्फत लैससास सम्बन्धी सूचना एवं सचेतनामूल सामाग्रीहरू तयारी तथा प्रकाशन र प्रशारण गर्ने । ८) उपभोक्ता समिति गठन तथा परिचानल गर्दा महिला, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्प संख्यकहरूको सहभागितालाई अनिवार्य गर्ने ।			मुलक कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछ ।
६	मानव संसाधन तथा क्षमता विकासमा लक्षित वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने।	लक्षित वर्गको क्षमता अभिवृद्धिसंगै सीप विकास गरेर आर्थिक गतिविधिहरूमा समावेश गरेर आत्म निर्भर बनाउने।	१. लैससास क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन गर्ने। २. लैससास बजेट खर्च कार्यविधि तयार गर्ने। ३. गाउँपालिकाले आयोजना गर्ने प्रत्येक तालीममा लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेशीकरण विषयलाई अकाट्य सवालको रूपमा राख्ने नीति बनाउने। ४. मानव संसाधन तथा क्षमता विकास शाखा स्थापना गर्ने। ५. लैङ्गिक हिंसा निवारण कार्य विधि बनाउने। ६. कार्यस्थल तथा सार्वजनिक स्थलमा महिला किशोरी तथा बालबालिका माथि हुने यौनजन्य दुव्यवहार विरुद्ध विद्यमान कानुनी व्यवस्थाको प्रचार प्रसार गर्ने।	१,००,०००	२०८०/८१	१. वार्षिक बजेटमा लैससास क्षमता विकासका लागि बजेट विनियोजन भएको हुनेछ । २. मानव संसाधन तथा क्षमता विकास शाखाको स्थापना भएको हुनेछ । ३. लैङ्गिक हिंसा निवारण कार्यविधि निर्माण भएको हुनेछ । ४. कार्यस्थलमा महिला तथा किशोरी माथि हुने यौन दुव्यवहारमा कमी आएको हुनेछ ।

७.	अनौपचारिक मूल्य मान्यता, कुसंस्कार विरुद्ध जनचेतना वृद्धि हुने कार्यक्रमहरु को विकास र कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन गर्ने	समाजमा विद्यमान कुरीतिहरु अन्धविश्वास तथा गलत परम्परा विरुद्ध चेतनालाई हरेक कृयाकलापमा अकाट्य सवाल (Cross cutting issue) को रूपमा छलफल गर्दै लैजाने।	१. लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध शुन्य सहनशिलता लिइ यसमा कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुलाई पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गर्ने । २. हिंसा प्रभावित बेचबिखनमा परेका महिला तथा यौनिक र लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरुका लागि सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने । ३. सचेतनामुलक कार्यक्रमलाई रेडिया, पत्रपत्रिका मार्फत नियमित रूपमा प्रचार प्रसार गर्ने व्यवस्था मिलाउने । ४. लैङ्गिक हिंसा निवारण आचारसंहिता निर्माण र पालना गर्ने । ५. सबै बडामा महिला कानूनी सचेतना कक्षाहरु संचालन गर्ने । ७. सामाजिक कुरीति विरुद्ध सडक नाटकको व्यवस्था मिलाउने ।	२,००,०००	२०८०/८१	१. सामाजिक कुरीतिहरुका विरुद्ध श्रव्य दृष्य सामाग्री निर्माण भएको हुनेछ । २. हिंसा प्रभावित महिला तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरुका लागि सेवा केन्द्र स्थापना भएको हुनेछ । ३. अन्तरजातीय विवाह गर्ने जोडीहरु सम्मानित भएका हुनेछन । ४. बडास्तरमा महिला हिंसा विरुद्ध निर्माण भएका सचेतना कार्यक्रम संचालन भएको हुनेछन ।
८.	आधारभुत आवश्यकतालाई सेवा प्रवाहमा लैससासलाई प्राथमिकतामा राखे र सोही अनुसारको अनुगमन तथा अनुगमन गर्ने परिपाटीलाई	प्रत्येक चरणमा गरिने अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लैससासको दृष्टिकोणबाट गर्ने। पछिल्लो चरणमा अनुगमनमा अधिल्लो पटक दिएका सुझाव कार्यान्वयन भए नभएको एकिन	१) महिला साक्षरता कार्यक्रम संचालन गर्ने । २) शिक्षण अभ्यास संगै निश्चित निराक्षरलाई साक्षर बनाउने शैक्षिक नीति अवलम्बन गर्ने । ३) यौनिक अल्पसंख्यकहरुका लागि विद्यालयमा शौचालय वैकल्पिक व्यावस्थापन गर्ने र अब वन्ने शौचालयमा	३,००,०००	२०८०/८१	१) संभावना रहेका सबै निराक्षरहरु साक्षर भएका हुनेछन । २) यौनिक अल्पसंख्यकहरुका लागि विद्यालयमा वैकल्पिक शौचालयको

संस्थागत गर्ने।	गर्ने सुचक समेत थप गरी अनुगमन र मूल्याङ्कनलाई लैससास मैत्री बनाउदै लैजाने ।	सवैलाइ पुग्ने गरी निर्माण गर्ने । ४) स्वरोजगार वन्न चाहाने र वैदेशिक रोजगारीमा जान खोज्नेको सुचना संकलन गरी आवश्यक तालीम प्रदान गर्ने । आवश्यकता अनुसार बजेट विनियोजन गर्ने । ५) आवश्यक वजेट विनियोजन गरी विपन्न परिवार स्वास्थ्य वीमा कार्यक्रम सुरु गर्ने । ६) अब उप्रान्त वन्ने सवै सार्वजानिक भवनहरुमा स्तनपान कक्ष सहित बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री....संरचनाहरु निर्माण गर्ने । ७) जोखिमयूक्त काम गरेर जीवन निर्वाह गर्नु पर्ने गर्भवती महिलाहरुको लागि राहात प्याकेज ल्याउने । ८) हरेक चौमासिकमा सार्वजानिक सुनुवाइ वार्षिक रुपम सामाजिक परिक्षण र नियमित रुपमा सार्वजानिक परीक्षण गर्ने । ९) हरेक अनुगमनमा लैससास दृष्टिकोणवाट गर्ने गरी फारमहरु तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।		व्यवस्था भएको हुनेछ । ३) वैदेशिक रोजगारीमा जाने तथा स्वरोजगार वन्न चाहाने यूवाहरुका लागि सीप विकास तालीम संचालन भएको हुनेछ । ४) हरेक वन्ने संरचना समावेशी मत्रै हुनेछन । ५) आर्थिक पारादर्शितामा निखार आएको हुनेछ ।
-----------------	---	---	--	--

१०. वीत्त ब्यवस्थापन : यस पालिकाको तयार भएको रणनीतिक कृयाकलापहरू संचालन र कार्यान्वयन गर्नका लागि वीत्तको आवश्यकता पर्ने हुँदा अतिरिक्त बाह्य श्रोत प्राप्त गरेर हाल संचालन भइरहेको बजेट नीति तथा कार्यक्रमहरूबाट कार्यान्वयनमा लैससास मैत्री बनाउन सकिन्छ, भन्ने कुरा महत्वपूर्ण छ। लैससास मैत्री बनाउन निम्न कार्यहरू गरिनेछ।

क) लैससास लक्षित कार्यक्रमका लागि गाउँपालिकाले वार्षिक रूपमा निश्चित प्रतिशत निर्दिष्ट बजेट विनियोजन गर्ने।

ख) भौतिक पुर्वाधार निर्माणका कार्यक्रमहरूमा कामको विभाजन गरि योग्यता अनुसारको काम सबै लक्षित वर्गले गर्न पाउने गरि नीतिगत व्यवस्था गर्ने।

ग) लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट कार्यान्वयन गरि महिला सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने।

घ) स्थानीय तहमा कार्यरत विकास साझेदारहरूलाई वार्षिक कार्यक्रम तयार गरी स्थानीय तहसंग सहकार्य गर्न निर्देशन दिने।

ङ) स्थानीय तहको सिफारिसमा सहूलियत दरको ऋण उपलब्ध गराइ वित्तीय सहयोग पुर्याउन बैंक तथा वित्तीय संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गर्ने।

च) संघीय तथा प्रादेशिक मन्त्रालयहरूमा लक्षित विकास कार्यक्रम अन्तर्गत विनियोजित बजेटले तय गरेका विषयगत क्षेत्रहरूको अध्ययन गरी आवश्यक परियोजना प्रस्ताव तयार गरेर अधिकतम श्रोत प्राप्त गर्न आवश्यक जनशक्ति परिचालन गर्ने।

छ) सरकारी तथा अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्था तथा दातृ निकायहरूमा समन्वय गरी थप बजेट व्यवस्थापन गर्ने।

११. कानूनी व्यवस्था: लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा ल्याउनका लागि कार्यपालिकाको बैठकले अनुमोदन र गाउँसभाबाट पारित गराउनु पर्दछ। यो रणनीतिलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने नियमावली तथा कार्यविधि गाउँपालिकाले ६ महिना भित्रमा तर्जुमा गरि कार्ययोजनाका साथ कार्यान्वयनमा लैजाने छ। तथापी गाउँ सभाले पारित गरी सके पछि कानून कार्यविधिहरूको आवश्यकता नपर्ने खालका प्रावधानहरू भने स्वतः कार्यान्वयनमा आउने छन्।

१२. रणनीति कार्यान्वयनको जिम्मेवारी तथा दायित्व: लैससास रणनीति कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी गाउँपालिकाका प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण कार्यान्वयन समितिको हुनेछ। (लैससास परिक्षण दिग्दर्शन २०७८ ले व्यवस्था गरेको) सबै शाखा तथा वडा कार्यालयहरूले सबै कृयाकलापमा यो रणनीति अनुसार कार्य सम्पादनको दायित्व निर्वाह गर्नु पर्ने हुन्छ। योजना तर्जुमा तथा बजेट निर्धारणको समयमा रणनीतिमा उल्लेख भएका कृयाकलापहरू समावेश भए नभएको हेर्ने जिम्मेवारी अनुगमन समितिका संयोजकको हुनेछ। आवश्यकता अनुसार विषय विज्ञहरू राखेर अल्पकालिन समिति निर्माण गरि रणनीति कार्यान्वयनमा छुटेका विषयहरू पहिचान गर्न सकिनेछ। परवानीपुर गाउँपालिकामा कार्यरत सबै संघसंस्था तथा विकास साझेदारहरूले लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा जिम्मेवारी वहन गर्नु पर्नेछ। रणनीतिक कृयाकलापका वारेमा सबै सरोकारवाला निकायहरूलाई अभिमुखीकरण गरि वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनमा लैसासको अवस्था प्रस्ट हुने गरि पेश गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ।

यस रणनीति कार्यान्वयनको लागि पालिका प्रमुखको संयोजकत्वमा गठित समितिले गर्दछ –पालिकामा सामाजिक समावेशी नीति २०७८ र लैससास परिक्षण दिग्दर्शन २०७८ को व्यवस्था अनुसार समितिमा निम्न लिखित सदस्यहरू रहनेछन्।

गाउँपालिका अध्यक्ष	संयोजक
उपाध्यक्ष	सदस्य
प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
सामाजिक विकास समितिका संयोजक	सदस्य
कार्यपालिका सदस्यहरू मध्यबाट कम्तीमा दूइ जना महिला सहित	
संयोजकले तोकेकेका तिन जना	सदस्य
सांमाजिक संस्थाबाट समावेशी प्रतिनिधित्व हुने गरि तिन जना	सदस्य
सामाजिक विकास शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

उक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्न अनुसार रहेको छ।

१. सामाजिक समावेशीकरण नीति पुनरावलोकन र परिमार्जनका लागि खाका तयार गर्ने गराउने
२. नीति तथा रणनीतिकार्यान्वयनका लागि सम्बद्ध वडा तथा निकाय विच सहकार्य सहजिकरण र समन्वय गर्ने गराउने
३. सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र सञ्चालन गर्न आवश्यक समन्वय, सहकार्य तथा प्रोत्साहन एवम सहयोग सम्बन्धि व्यवस्था गर्ने
४. सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि कार्यको अनुगमन गर्ने गराउने
५. सामाजिक समावेशीकरण सहयोगी नीतिहरूसँग सामञ्जस्यता स्थापना गर्ने र आवश्यक सहयोग आदान प्रदान गर्ने
६. सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरणका लागि संस्थागत प्रणाली विधि एवम प्रक्रियाहरू स्थापित गर्न सहयोग गर्ने
७. वडा कार्यालयहरूमा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले कार्यक्रम तर्जुमा गर्न संस्थागत क्षमता विकासमा सहयोग गर्ने
८. योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा एवम् अनुगमन तथा प्रतिवेदन प्रणालीमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको आवद्धता र मूलप्रवाहीकरणका लागि सहजिकरण गर्ने
९. सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्था र नागरिक समाजमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रभावकारीरूपमा कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुराउने
१०. वडागत विकास कार्यक्रमको सामाजिक लेखाजोखा र परिक्षण गर्ने गराउने
११. अन्तराष्ट्रियरूपमा गरेका लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणसँग सम्बन्धित प्रतिवद्धताहरू स्थानीयस्तरमा लागु एवम् कार्यान्वयन गर्न गराउन सहजिकरण, प्रोत्साहन र आवश्यक सहयोग गर्ने
१२. आर्थिक एवम् सामाजिकरूपमा पछाडि परेका वर्ग जात जाति लिङ्ग, क्षेत्र एवम् समुदायले प्रत्यक्ष फाइदा पाउने समावेशीकरणका कार्यक्रम वा आयोजनाका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन भए नभएको अनुगमन गर्ने
१३. सामाजिक समावेशीकरण रणनीतिकार्यान्वयन गर्ने क्रममा आउन सक्ने सम्भावित जोखिमहरूको आकलन र जोखिम सम्बोधन गर्ने गराउने

१४.समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ । समितिको बैठक सम्बन्धि अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ

१३. रणनीति कार्यान्वयन अनुगमन सम्बन्धी व्यवस्था:

क) रणनीति कार्यान्वयनको सम्बन्धमा मुख्य रूपमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणसंग रहन्छ । लैससास परीक्षण दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरेका १०० वटा सूचकहरूको आधारमा रणनीति कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन गरिनेछ ।

ख) गाउँपालिकामा कार्यरत सबै संघ संस्था तथा विकास साझेदारहरूलाई वार्षिक रूपमा कार्यक्रमको समीक्षा गर्दा लैससासको दृष्टिकोणले समेत गरेर प्राप्त उपलब्धि र समस्याहरूको पहिचान सहितको प्रतिवेदन पेश गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

ग) गाउँपालिका कार्यरत विभिन्न सरोकारवाला संघसंस्थाहरूको प्रतिनिधित्वमा सामाजिक विकास शाखा अन्तर्गत लैससास अनुगमन संयन्त्रको स्थापना गरिनेछ । जसले रणनीतिमा उल्लेख गरिएका कृयाकलापहरू गाउँपालिकाको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भए नभएको एकिन गर्ने र सम्बन्धीत पक्षलाई सुझाव प्रदान गर्ने

छ । वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएका कृयाकलापहरू कार्यान्वयन कसरी भइरहेको छ सो को समेत अनुगमन गरि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।

१४. संभाव्य जोखिम र न्यूनीकरणका उपायहरू :

१४.१ संभाव्य जोखिम : लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा निम्नानुसारका जोखिमहरूको आँकलन गरिएको छ ।

क) पितृसत्तात्मक सोच हावी रहेको सन्दर्भमा लैङ्गिक समानता रणनीतिले महिला तथा बालबालिकालाई मात्र प्राथमिकतामा राख्दछ भन्ने भ्रमपूर्ण बुझाईका कारण रणनीति कार्यान्वयनमा गतिरोध उत्पन्न हुन सक्दछ

ख) सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रका सबै संरचनाहरूमा महिलाको समानुपातिक सहभागिता नहुँदा लैङ्गिक समानता रणनीतिको कार्यान्वयन तथा अनुगमन सही ढंगबाट नहुन सक्दछ ।

ग) लैससास बहुपक्षीय सरोकार राख्ने विषय भएकोले समन्वय र सहयोगमा समस्या हुनसक्दछ ।

घ) लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा आवश्यक क्षमतायुक्त र दक्ष जनशक्ति र श्रोत साधनको सिमितता हुन सक्दछ ।

ङ) विषयगत शाखा तथा अन्य सरोकारवालाहरू बीच लैससास रणनीति कार्यान्वयनमा अन्याय, विविधता तथा दोहोरोपना हुन सक्दछ ।

१४.२ जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू :

क) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि नेतृत्व तथा सरोकारवालाहरूको बुझाईमा एक रूपता ल्याउन तालिम, गोष्ठी, सचेतनामूलक कार्यक्रम तथा छलफलको आयोजना गर्ने ।

ख) बहुपक्षीय सरोकारवालाहरूसंगको समन्वय तथा सहकार्य बढाउने ।

ग) गाउँपालिकाका हरेक बैठकमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी कार्यहरूको समीक्षा गर्ने ।

घ) विषय विज्ञहरूसंग नियमित रूपमा छलफल र परामर्श गर्ने ।

१५. निश्कर्ष : लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण विषय र यसको शब्दावली आफैमा धेरै महत्व बोकेको छ । पहिलो कुरा त यसको अर्थ, मर्म, भावको बुझाईमा एक रूपता ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । अनि मात्र यसको कार्यान्वयन ल्याउन सकिन्छ भन्ने लागेको छ । स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूको शैक्षिक, राजनैतिक, आर्थिक,

सामाजिक, भाषिक अवस्था भिन्न भएकोले पनि यो सवाल, मुद्दाको संवोधन गर्न कठिन देखिन्छ । निर्णय तह र कार्यान्वयनको चरणमा वास्तविक पिडा भोगेकोले मात्र महसुस गर्न सक्छ । नीति बनाउने मुख्य राजनीति दल, दलका प्रतिनिधिहरू र कार्यान्वयन गर्ने कर्मचारीहरू निर्णय तहमा पुरुषकै बाहुल्यता रहेको सन्दर्भमा यो सहज रूपमा कार्यान्वय गर्न चुनौती देखिन्छ ।

नेपालमा प्रजातन्त्र, लोकतन्त्र, गणतन्त्रसँगै समाज, संरचना, सोचमा सकारात्मक सोचमा परिवर्तन लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण भएको देखिन्छ । तसर्थ यस परवानीपुर गाउँपालिकाले निर्माण गरेको लैससास रणनीति योजना सवै जनसेवक निर्वाचित जनप्रतिनिधीहरू, राष्ट्र सेवक कर्मचारीहरू, विकास प्रेमी राजनीतिक दलहरू, समाजसेवी बुद्धिजीविहरू, ज्ञानका ज्योती बाङ्ने शिक्षकहरू, समाजको सकारात्मक परिवर्तनका लागि कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाहरूको सहकार्यमा यो लैससास रणनीति योजना १००% कार्यान्वयन हुने कुरामा विश्वासका साथ विभेद रहित समावेशी समाज, यस गाउँपालिकाको आवाजको परिकल्पना पुरा हुनेछ ।